

Platon

Sokrates'in Savunması

—
Düşünce
Klasikleri
—

ÇEVİREN: SİLA OKUR

Platon, M.Ö. 428-427 ile 348-347 yılları arasında yaşadı. Yazılı diyalogların yaratıcısı olan Atinalı antik Yunan filozofu, hocası Sokrates ve öğrencisi Aristoteles'le beraber Batı felsefe tarihinin en etkili isimlerinden biridir. Soylu bir aileden geldiği düşünülen Platon'un yaşadığı dönemde Atina bilim, sanat ve kültürde başı çekiyordu. Platon; dil, müzik, şiir, edebiyat, tarih, beden eğitimi gibi disiplinlerde erken yaşta eğitim gördü ve seyahatlere çıktı. Ardından Akademi'de kendi okulunu kurdu. Burada devrin düşünürleriyle ilişkiler kurdu ve pek çok diyalogunu yazdı.

Atina'nın düşünce dünyasındaki en etkili isimlerden biri olan hocası Sokrates, devlet tarafından suçlu bulunmuş ve M.Ö. 399'da ölüme mahkûm edilmişti. *Sokrates'in Savunması*, bu olaya dair diyalogları içerir. Platon'un *Devlet*, *Şölen*, *Theatetos*, *Menon*, *Parmenides*, *Protagoras* ve *Timaeos* gibi diyaloglarında yer alan akıl, maneviyat, ahlak, adalet ve siyaset üzerine düşünceleri çağdaş felsefenin temel kavramlarına yön vermiştir.

Sokrates'in Savunması

SOKRATES'İN SAVUNMASI

Orijinal adı: Apologia, Kriton, Phaidon

Yazan: Platon

İngilizcesinden çeviren: Sıla Okur

Yayına hazırlayan: Sıla Arlı

Türkçe yayın hakları: © Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

1. baskı / Nisan 2021 / ISBN 978-605-09-8287-9

Sertifika no: 11940

Kapak tasarımı: Cüneyt Çomoğlu

Kapak illüstrasyonu: Sönmez Karakurt

Baskı: Ay-han Matbaası

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31

Bağcılar - İSTANBUL

Tel. (212) 445 32 38

Sertifika no: 44871

Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3 Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Sokrates'in Savunması

Platon

Çeviren: Sıla Okur

Sokrates'in savunması

1. Bilmiyorum ey Atinalılar, davacılarımdan ne kadar etkilendiniz; kendi adıma, onları dinlerken iddialarının inandırıcılığıyla az daha kendimi unutacaktım ama tabiri caizse tek doğru söz söylemediler. Söyledikleri çarpıtmaların arasında biri var ki özellikle dikkatimi çekti; sizi belagat yeteneğimle kandırmama karşı teyakkuzda olmaya davet ettiler. Az sonra, gerçekte öyle olmadığını gösterdiğimde, benim karşımda yalancı durumuna düşecek olmaktan da utanmıyorlar; bence en büyük arlanmazlıkları bu, tabii hakikati söylemenin adı dillerinde belagat olmuşsa bilemem. Eğer onu kastediyor idilerse, iyi bir hatip olduğumu kabul edebilirim ama onlar gibi değil; çünkü onlar, tekrar ediyorum, tek bir doğru söz söylememişlerken, benden bütün gerçeği dinleyeceksiniz.

Onları gibi seçme sözcükler ve deyimlerle yoğrulmuş, süslenmiş iddialar değil ey Atinalılar; ölçülüp biçilmeden, akla ilk geldiği gibi söylenmiş bir konuşmaya kulak vereceksiniz. Söyleyeceklerimin adaletine inanıyorum da ondan; hiçbirinizin de aksini düşünmesine izin veremem; allı pullu bir nutuk hazırlamış ergen gibi karşınıza geçmeye yaşımdan başımdan utanırım. Sözün kısası, ey Atinalılar, sizden ısrarla istirham ederim ki, birçoğunuzun beni dinlemiş olduğu forum kürsülerinde ya da başka yerlerde kullanmaya alışkın olduğum dille kendimi savunurken iştirseniz beni, şaşırma-

yınız ve yadırgamayınız! Zira bir maruzatım var: Yetmiş yaşımı geçmiş olduğum halde ilk kez mahkeme karşısına çıkıyorum ve buradaki dile yabancıyım. Nasıl ki hakikaten bir yabancı olsaydım, eğitimi aldığım dil ve terbiyesini gördüğüm üslupta konuşmamı mazur görürdüyseniz, şimdi sizden ricam, hiç değilse benim gözümde hakkaniyetin gereği olarak, konuşma üslubumu kötüsüyle ve belki iyisiyle bir kenara bırakmanız ve tek bir şeyi düşünerek tüm dikkatinizi ona vermenizdir: Doğruyu söylüyor muyum söylemiyor muyum; çünkü hatibin erdemi doğru konuşmaksa, hâkimin erdemi doğru yargılamaktır.

2. O halde, evvela, Atinalılar! Kendimi, önce ilk yöneltilen asılsız suçlamalara ve davacılara, sonra ikinci suçlamalara ve davacılara karşı savunma hakkı doğmuştur. Beni size pek çokları şikâyet etti ve yıllardır hiçbir doğru iddiaları olmadı –ki ben Anytos ve ekürisinden korkmam bunlardan korktuğum kadar; onlar da fenadır ama bunlar çok fena– ama Atinalılar, bazılarınızı çocukluktan itibaren ellerine geçirmiş oldukları için, hakkımdaki asılsız suçlamalarını bellettiler size: “Sokrates diye bir adam varmış; akıllı bir adammış; kendini manevi meselelere vermiş; dünyada olup biten ne varsa irdelemiş; şerri ehven göstermiş.” Ey Atinalılar! Davacılar işte bu söylentileri dışarıda yaymışlardır ve bunları dinleyenler de, sözü edilen meseleleri araştıran kişilerin, tanrıların varlığına inanmayacağını düşünmüşlerdir. Üstelik davacılar sayıca çoktur ve suçlamalarını uzun bir süredir devam ettirmektedir; hem bunları sizlere dimağınızın en açık olduğu çağınızda, bazılarınız çocuk kimileriniz gençken aşlamışlar, hem de suçlamalarını gıyabımda, beni savunacak kimse de yokken bile sürdürmüşlerdir. Akıllara en sığmayanı ise, birinin hiciv şairi olması dışında hiçbirinin kimliğini öğrenmemin ve adını zikretmemin mümkün olmayışıdır.

Gelgelelim, haset ve karalama arzusuyla gözü dönmüş-

ler sizi ikna etti; kani olanlar başkalarını ikna etti; bunlar da uğraşması en zor olanları çünkü hiçbirinin buraya çıkarılması, iddiasının çürütülmesi mümkün değil ama savunmamı yaparken gölgeyle dövüşür gibi bunlarla da mücadele etmek, ortada suçlu yokken hüküm vermek zorundayım. Dolayısıyla davacıları iki kesim olarak düşünün: Biri benden son zamanlarda şikâyetçi olanlar, diğeri ise, demin sözünü ettiğim, uzun süredir suçlamalarını sürdürenler; kendimi ilkin bu kesime karşı savunmayı gerekli görüyorum çünkü ilk onların suçlamalarını duydunuz ve sonunculardan çok uzun süredir dinliyorsunuz. Velhasıl, savunmamı yapayım, ey Atinalılar! Ve şu kısacık sürede, aklınızda bunca zamandır gezinen karalamaları ortadan kaldırmaya çalışayım. Keşke öyle olsaydı; hem sizin için daha iyi olurdu hem de benim için; üstelik savunmamı yaparken daha faydalı bir şeyler elde etmiş olurdu. Fakat zor olacağına inanıyorum ve zorluğun ne olduğunu da hiç bilmez değilim. Her halükârda, tanrının takdirini kazanacağını umarak, kanunun dediğini yapmalı ve savunmamı vermeliyim.

3. O halde bana karşı karalamaların kaynağı ve Meletos'un bana bu davayı açmasının dayanağı olan suçlamaları, başından alarak bir tekrarlayalım. Pekâlâ, ne söylüyorlar davacılarım suçlamalarında? Aleyhimde yaptıkları suç duyurusunu okuyalım öğrenmek için. "Sokrates kötü niyetle hareket etmektedir; yeraltındaki yahut gök kubbedeki şeyleri merak etmek suretiyle didikleme, zararlı olabilecek şeyleri akla yakın göstermek ve bunları başkalarına öğretmek suçlarını işlemektedir." Suçlama aynen böyle; siz de görmüşsünüzdür bunu Aristophanes'in komedilerinde; orada bir Sokrates vardır, havada durdum der, başka bir sürü soytarlıklar yapar benim hiç anlayamadığım. İçinizde eğitimini almış olanlarınız varsa, bir bilim dalına dil uzatmak gibi olmasın ama, beni Meletos'un sözleriyle yargılayamazsınız; zira ilan ediyο-

rum ki ey Atinalılar, benim bu konularla hiçbir ilgim yoktur. Burada bulunan sizlerin çoğunu da tanık olarak çağırıyor, bilenlerin bilmeyenlere anlatmasını rica ediyorum; ne de olsa çoğunuz benim sohbetlerimi dinlemişsinizdir, çoğunuz bulunmuştur. O yüzden sorun birbirinize, söyleyin: Beni hiç bu konulardan söz ederken duyanınız oldu mu? Buradan hareketle, bu güruhun beni itham ettiği diğer şeylerin de benzer nitelikte olduğunu anlayacaksınız.

4. Ancak bunların bir teki bile doğru değildir; hatta, insanlara sözde ders verip karşılığında para aldığım söylenmişse, o da doğru değildir. Öte yandan, insan bir Leontinoslu Gorgias, bir Kealı Prodikos, bir Elealı Hippias gibi hocalık yapacaksa, bu söylenen de gayet şerefli bir iştir. Çünkü, Atinalılar, bu adamların her biri, ayrı ayrı şehirlere gidip oralanın gençleri tarafından hemşerileriymiş gibi bağrılarına basıldıktan sonra, onları hemşerilerini terk edip kendileriyle hemhal olmaya, üstelik kendilerini para ve şükran yağmuru-na tutmaya ikna etmektedir.

Burada bir akıllı adam daha var, bir Paroslu, duydum ki kentte kalıyormuş. Geçenlerde, sofistlere diğer herkesin toplamından çok para harcayan birini ziyaret ediyordum: Kallias'ı diyorum, Hipponikos'un oğlu. Ona sordum, iki oğlu var çünkü; "Kallias" dedim, "senin iki oğlun, tay ya da buzağı olsa; doğalarının gereğini en iyi şekilde icra edebilmele-ri için yetiştirmek üzere onlara bir hoca tutacak olsan, bu kişi ya seyis ya tarım işçisi olurdu. Ama mademki evlatların insan, onlara nasıl bir hoca seçeceksin? İnsan olma, yurttaş olma becerileri kuvvetli kim var bildiğin? Herhalde düşünmüşsündür bunu, oğulların olduğuna göre. Kimse var mı" dedim, "yok mu?" "Elbette var" diye cevapladı. "Kimmiş?" dedim, "Nereliymiş? Hocalık şartları nelermiş?" "Paroslu Euenos, Sokrates" diye cevapladı "beş mina karşılığı." Ne mutlu Euenos'a, dedim içimden, böyle bir sanatı varsa ve hakkıyla

öğretebiliyorsa. Bu bilgiye ben de sahip olsam gururlanır, yere göğe sığamazdım ama sahip değilim ey Atinalılar.

5. Belki biriniz soracak: “İyi de Sokrates, sen ne yaptın? Nereden geliyor bu karalamaların temeli? Öyle ya, sen başkalarından fazla işe burnunu sokmasan, çoğu insanın yapacağından farklı bir şey yapmasan, bu söylentiler ve ihbarlar dışarıda yayılmazdı. O yüzden ne yaptıysan anlat ki seni haksız yere yargılamayalım.”

Böyle konuşan bir kişiye hak vereceğim için, size bu kişiliğim nasıl oluştu, nasıl töhmet altında kaldım, açıklamaya gayret edeceğim. Bana kulak veriniz! Belki bazılarınız işi şakaya vurduğumu düşünebilir ama sizi temin ederim ki tüm hakikati anlatacağım. Çünkü ben, Atinalılar, bu kişiliği sadece ve sadece akıl yoluyla edindim. Ne tür bir akıl peki bu? Belki de sadece insan aklı. Dışarıdan bakınca akıllı görüldüğüm doğrudur. Demin sözünü ettiklerim herhalde insanın ötesinde bir akıl sahibiydiler, öyle değilse başka ne söyleyebilirim bilmiyorum; bana yabancı bir şey, olmadığını söyleyen de yalan söyler, beni karalamak ister. Ama Atinalılar, kibirli konuşuyormuş gibi görünsem de bana feveran etmeyiniz! Çünkü şimdi size aktaracaklarım, kendi sözlerim değil; hakkını teslim edeceğiniz bir üst merciye yönlendireceğim sizi. Aklım var mı, varsa nedir ve ne değildir, tanıklık yapması için, Delphi’deki tanrının huzuruna çıkacağım. Şüphesiz Khairephon’u tanırınız: Benim gençlikten tanışımdır, birçoğunuza da son sürgünde eşlik etmiş, sizinle dönmüştür. Dolayısıyla Khairephon’un nasıl biri olduğunu, aldığı işe nasıl dört elle sarıldığını bilirsiniz. Delphi’ye bir gidişinde, biliciye sormuş (dediğim gibi, lütfen feveran etmeyiniz ey Atinalılar) benden daha akıllısı var mı diye. Pythia daha akıllısı olmadığı yönünde cevap vermiş ve bunun kanıtını da kardeşinin ifadesinde bulacaksınız, çünkü kendisi vefat etti.

6. Bir sorun neden bunları dile getiriyorum: Çünkü size, bana karşı yürütülen karalamanın nereden kaynaklandığını göstereceğim. Bu olanları ilk duyduğumda kendime sordum: Bu tanrı ne demek istiyor? Bu nasıl bir muamma? Ben, az ya da çok akıllı olduğumun dahi bilincinde değilim. En akıllının ben olduğumu söylemekteki maksadı ne? Şüphesiz ki yalan konuşmuyordur, mümkün değil bunu yapması. Uzun süre emin olamadım neyi kastettiğinden; neden sonra, epey de zorlanarak, anlamını bulmak için bir yol takip ettim. Bilge kişiliğiyle tanınanlardan birine gittim; düşünüyordum ki, biliciyi orada çürütmem mümkündü; sen bana insanların en akıllısıdır dedin ama işte bu adam benden daha akıllıdır, diyebilirdim cevaben. Bu adamı mütalaa ettiğimde (adını anmaya gerek görmüyorum ama anlatacağım şeyleri bana hissettiren kişi, önde gelen politikacılarımızdan biriydi ey Atinalılar!), sohbetine katıldığımda, bu adamın çevresindeki pek çok kişinin, özellikle de kendisinin gözünde akıllı bir adam gibi görünse de, gerçekte öyle olmadığını anladım. Akabinde, kendisini akıllı sansa da olmadığını göstermeye giriştim. Bunun üzerine de kendisinin ve hazır bulunan pek çoklarının nefretini kazandım. Yanından ayrıldığımda, kendi kendime şöyle dedim: Ben bu adamdan daha akıllıyım; çünkü ikimiz de önemli ve anlamlı bir şey bilmez gibi görüyoruz, fakat o hiçbir şey bilmediği halde bir şeyler bildiğini sanarken, ben hiçbir şey bilmediğim gibi, bildiğimi sanmıyorum da. Demek ki bu ufak meselede ondan daha akıllıydım, ne de olsa bilmediğimi bildiğimi sanmıyordum. Ardından, bu ilkinden daha da akıllı olduğu söylenen birine gittim ve onun hakkında da fikrim aynı oldu. Böylece o diğerinin ve daha nicelelerinin nefretini kazandım.

7. Sırayla başkalarına da gittim ve her birinde, üzülererek ve endişeyle, nefretlerini kazanmakta olduğumu idrak ettim; gelgelelim, tanrının biliciliğine en büyük önemi atfede-

rek gerçek anlamını kavrayabilmek için, bilgili olduğu söylenen herkese gitme zorunluluğu ortaya çıkmıştı. Ve kusura bakmayın ey Atinalılar, vardığım sonucu size dosdoğru söylemek zorundayım: Tanrıya itaat konusundaki araştırmalarım, şöhreti en ileride gidenlerin gerçekte en geride kaldıklarına, aşağı görülen başkalarının ise idrake diğerlerinden daha yakın durduğuna tanık oldum. Ama size, biliciyi çürütmek mümkün olmazsa diye yaptığım yolculukları, harcadığım çabaları aktarmak durumundayım. Çünkü politikacılar, şairlere gittim; tragedyacılara kadar methiyecilere ve diğerlerine, onların huzurunda kendimi onlardan daha cahil bulacağımı umarak. Bana en incelikli örülmüş gibi gelen bazı şiirlerini seçip anlamlarına dair sorular yönelttim bunun üzerine, ben de onlardan bir şey öğrenirim diye düşünerek. Size gerçeği söylemeye utanıyordum Atinalılar, ama söylemek zorundayım. Zira huzurda bulunan kim var idiyse, o şiirleri şairlerinden daha iyi açıklardı. Derken keşfettim ki şairler hedeflerine akıl yoluyla varmıyor, peygamberler ve kâhinler gibi coşkunun tesiri altında, doğal bir esinlenme yoluyla ulaşıyorlar; çünkü pek çok güzel şey söylüyorlar, ancak söylediklerini hiç anlamıyorlar. Şairler bu yönelimde gibi geldi bana ve aynı zamanda anladım ki, şairliklerinden ötürü kendilerini diğer konularda da en akıllı sanıyorlar, oysa değil. Sonuçta, politikacılar gibi onların yanından da, onlara üstün olduğum kamsıyla ayrıldım.

8. Böylece nihayet zanaatkârlara gittim. Kendim pek bir şey bilmediğimin farkındaydım ama onları pek güzel bilgilere sahip bulacağımdan da emindim. Bu konuda da yanıldım; bilmediğim şeyler biliyorlardı ve bu bakımdan benden daha akıllıydılar. Ama Atinalılar, en usta zanaatkâr bile şairlerin hatasına düşmüş gibi göründü gözüme, zira her biri, kendi zanaatında usta olduğu için, diğer en önemli konularda da uzman olduğuna inanıyordu ve bu hataları, gerçekte

sahip oldukları akla gölge düşürüyordu. Bunun üzerine bilici adına kendime sordum: Olduğum gibi, yani onların akıllarına da cehaletlerine de sahip olmadan mı devam edeyim, yoksa ikisine de onlar gibi mi sahip olayım? Hem kendime hem biliciye dedim ki, ben olduğum gibi devam etsem en iyisi.

9. Yani bu soruşturmalardan, ey Atinalılar, bana karşı epey husumet doğdu; kimileri o kadar azılı, şiddetli düşman oldular ki, hakkımda karalamalar başladı ve şu akıllılık yaf-tası yapıştirıldı boynuma; çünkü zaman zaman yanımda bulunanlar, başkalarının cehaletini gözler önüne serdiğim konularda benim bilgili olduğumu düşündüler. Fakat tanrı, Atinalılar, sahiden akıllı gibidir ve biliciliğinden şu anlam çıkarılsa gerektir: İnsan akılı ya değersizdir ya çok ucuz; bunu söylerken de Sokrates'i kastetmediği çok açıktır, beni örnek olarak kullanmıştır, Sokrates gibi, gerçekte aklının hiçbir şeye ermediğini bilen kişi, içinizdeki en akıllısıdır demek istemiştir. İşte bu yüzden, tanrıya itaat kapsamında gidip bu meseleleri akıllı gibi gördüğüm yurttaşlar ve yabancılar arasında araştırıyorum; akıllı olmadığını gördüğümde ise, tanrının rolünü üstlenerek ona akıllı olmadığını gösteriyorum. Bu uğraşımın bir sonucu olarak devlet işlerine ya da kendi işlerime pek zaman ayırmama imkân olmuyor; yani tanrıya hizmet uğruna yoksulluk içinde yaşıyorum.

10. Üstüne üstlük, en varlıklı ailelere mensup olup zamanı bol bulan bazı gençler, kendi iradeleriyle peşime takılıp insanların sınava çekilmesini dinlemeyi çok seviyorlar; hatta kendileri de başkalarını sınava çekmeye kalkışıyor ve öyle sanıyorum ki, pek az bildikleri ya da hiç bilmedikleri halde, bir şey bildiklerini sanan kişi bulmakta hiç zorlanmıyorlar. Onlar tarafından sınava çekilenler ise, gençlere kızacak yerde bana kızıyorlar, “Hep bu Sokrates zehirliyor gençlerimizi, akıllarına giriyor” diyorlar. Ne öğretiyor da zehirliyor diye soracak olsanız söyleyecek bir şeyleri yok çünkü bilmiyorlar; fakat susacak

değiller ya, filozoflara karşı hep söyledikleri ellerinin altında: “Kötü niyetle hareket etmektedir; yeraltındaki yahut gök kubbedeki şeyleri merak etmekte, zararlı olabilecek şeyleri akla yakın göstermektedir.” Zira sanmıyorum ki, hiçbir şey bilmedikleri halde biliyormuş gibi yaparken yakalandıkları gerçeğini söylemeye istekli olsunlar. Dolayısıyla bence, kararlı, hırslı ve sayıca çok olmaları, hakkımda sistemli ve inandırıcı bir şekilde konuşmaları sebebiyle, uzun süredir kulaklarınızı işgal etmekte ve beni özenle karalamaktadırlar.

Bunlardan üçü benden şikayetçi olmuşlardır: Şairler adına Meletos, zanaatkârlar ve politikacılar adına Anytos ve hatipler adına Lykon. Başta da dediğim gibi, bunca zamandır süren bir karalamayı bu kadar kısa sürede aklınızdan silebildim mi bilmiyorum. Ama gerçek budur Atinalılar; çevremdekilerin nefretine maruz kalacağımı bilsem de, az veya çok hiçbir tarafını saklamadan, süslemeden söylemem gereken de budur. İşte bu gerçeği söylediğimin kanıtıdır; bana karşı yürütülen karalamanın niteliği budur; sebepleri de bunlardır. Bugün yahut ileride konuyu siz de soruşturursanız, böyle olduğunu göreceksiniz.

11. Nihayetinde ilk suçlayanarımla ilgili olarak bunun size yeterli bir savunma olduğunu umarım. Kendi deyimiyle, kalbi vatan aşkıyla çarpan Meletos’a ve sonrakilere cevap vermeye çalışacağım, ama suçlayanlarım farklı farklı olduğu için, önce iddialarını duyalım. Aşağı yukarı şöyle: “Sokrates” diyor, “gençlerin dimağlarını bozarak ve kentin inandığı tanrılara değil birtakım yabancı ilahlara taparak adaleti çiğnemektedir.” Suçlama böyle; ifadelere tek tek bakalım. Diyor ki, gençlerin dimağlarını bozarak adaleti çiğniyorum. Oysa ben diyorum ki Atinalılar, asıl Meletos adaleti çiğniyor çünkü ciddi konulara laubalice yaklaşıyor, gerçekte hiçbir zaman önemsemediği meseleleri hayat memmat meselesiymiş gibi yaparak insanları alelacele yargı karşısına çıkarıyor. Durumun böyle olduğunu size kanıtlamaya çalışacağım.

Ölümden korkmak, ey Atinalılar,
akıllıymış gibi yapmanın dik âlâsıdır:
bilmediğini biliyormuş gibi görünmektir.
Hiç kimse, ölümün kişiyi bekleyen en
büyük iyilik olmadığını bilmediği halde,
herkes ölüm başına gelebilecek en büyük
kötülükmiş gibi korkar ondan.
Kişinin bilmediği şeyi biliyormuş gibi
yapması, cehaletlerin en bayağısı
değil de nedir?

İkinci edisyon
KDV'siz
satış fiyatı

12

Kitap

ISBN 978-605-09-8287-9

9 786050 982879

Doğan
Kitap